

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:20

med anledning av motioner om bojkottåtgärder mot Chile

Motionerna

I motionen 1977/78:1029 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer

1. att ta initiativ till bojkott av Chilejuntan på alla plan,
2. att i internationella sammanhang verka för ett fördömande av Chilejuntan och att motarbeta den vid alla tillfällen,
3. att framlägga förslag som stoppar svenska företags kapitalexport till Chile.

I motionen 1977/78:1914 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandet 7, föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att svenska företag bör förbjudas att investera i Chile och Sydafrika.

(Den del av yrkandet som avser investeringar i Sydafrika behandlas av utskottet i annat sammanhang).

Bakgrund

Likartade yrkanden har tidigare behandlats och avslagits av riksdagen, senast på grundval av utskottets betänkande UU 1976/77:14 från mars 1977 (jfr även betänkandet UU 1976/77:7 från november 1976).

Därvid har bl. a. uttalats att Sverige, så länge militärjuntans förtryck fortgår, också i fortsättningen inom FN och på andra håll bör verka för att få till stånd en allt bredare internationell opinion mot detta. Däri ingår stöd till alla realistiska förslag om åtgärder som innebär effektiva internationella påtryckningar på regimen i Chile. Däremot har utskottet inte ansett att ensidiga svenska säraktioner på det ekonomiska planet skulle få någon kännbar verkan. FN-stadgans regler för internationella bojkotter och sanktioner förutsätter beslut av FN:s säkerhetsråd.

Sedan Chilefrågan senast behandlades av utskottet, har den chilenska militärregimen vidtagit en rad åtgärder som varit ägnade att ge intryck av en viss normalisering och en uppmjukning av det hämningslösa förtryckssystem som rått i landet alltsedan statskuppen i september 1973. I stor utsträckning har emellertid dessa åtgärder varit illusoriska, och kvar står alltjämt en bild av laglöshet, godtycke och övergrepp – om än i mindre skala än tidigare – mot grundläggande mänskliga rättigheter av olika slag.

En av FN:s kommission för mänskliga rättigheter för flera år sedan tillsatt särskild arbetsgrupp för undersökning av förhållandena i Chile fick i juli i år för första gången tillfälle att besöka landet. Dock vägrades gruppens

ordförande tillträde. Av den rapport som arbetsgruppen nyligen framlagt för generalförsamlingen framgår att den tidigare massiva och närmast urskillningslösa förföljelsen i Chile efter hand blivit mer selektiv. Den drabbar sålunda numera färre personer, men systemet innebär alltjämt godtyckliga arresteringar på politiska grunder, misshandel och tortyr av fångar och andra allvarliga rättskränkningar. Ett betydande antal politiska fångar har frigetts, men många av dessa har i stället drivits i landsflykt. En outtalad biavsikt med den amnesti som proklamerades i april i år synes dessutom ha varit att från framtida straffansvar frita de många funktionärer som under repressionens värsta skede förbrutit sig mot de mänskliga rättigheterna. Det förutvarande belägringstillståndet har ersatts med undantagstillstånd, men skillnaden synes vara mera av formell än av reell karaktär. Den tidigare säkerhetstjänsten DINA har upplösts och ersatts av andra organ, men även dessas maktutövning är undandragen judiciell kontroll. Föga har gjorts för att bringa klarhet i flera hundra alltjämt saknade personers öde. Alla politiska partier har olagligförklarats, och fackföreningsrörelsen har alltmer klavbundits. Också i övrigt är föreningsfriheten starkt inskränkt liksom yttrande- och pressfriheten. Det råder i Chile i dag en mycket stor arbetslöshet, en utbredd fattigdom och undernäring till följd av den ekonomiska politik som militärjuntan bedriver. Utbildnings- och hälsovårdssystemet har starkt försämrats av motsvarande skäl.

Sedan rapporten från FN:s särskilda arbetsgrupp avgavs har militärjuntan tillgripit ytterligare drastiska åtgärder mot vad som ännu återstod av självständiga fackföreningar i Chile. Mot dessa åtgärder har fackföreningsrörelser världen över protesterat. En nyligen proklamerad facklig bojkott av handeln med Chile, omfattad av den regionala fackföreningsinternationen ORIT, torde också få sättas i samband med dessa undertryckningsåtgärder.

Sverige har i FN tagit flera initiativ till brännmärkande av den chilenska militärregimens fortsatta brott mot de mänskliga rättigheterna. Så skedde bl. a. vid 1977 års generalförsamling och vid mötet i mars i år med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. I den inledande generaldebatten vid årets generalförsamling framhölls från svensk sida Chile som ett exempel på länder där FN med kraft måste fortsätta sitt arbete på att skydda mänskliga rättigheter.

I dagarna har Sverige i FN lagt fram ett resolutionsförslag, i vilket det ånyo uttalas djup indignation över att Chile grovt kränker de mänskliga rättigheterna. I förslaget uttrycks vidare avsky över de chilenska myndigheternas vägran att ta ansvar för de många människor som försvunnit under diktaturen och anmodas de chilenska myndigheterna att upphäva undantagstillståndet och se till att tortyr och andra former av omänsklig och

förnedrande behandling upphör. Omröstning om resolutionsförslaget, som fogas till detta betänkande som bilaga, förutses äga rum inom kort.*

Vid en uppvaktning av representanter för chilenska exilorganisationer i Sverige hos utrikesministern Hans Blix den 27 november i år utlovade denne fortsatt svenskt stöd för Chiles sak i FN och andra internationella organisationer, däribland ILO, samt fortsatta humanitära insatser i Latinamerika och fortsatt flyktingmottagning i Sverige. Utrikesministern framhöll bl. a. att det finns många diktaturer som undertrycker de mänskliga rättigheterna på ett kanske ännu blodigare sätt än i Chile, men vår bestörtning över vad som händer där är särskilt stor därför att Chile hade nått så långt på den demokratiska vägen.

Chilefrågan diskuterades nyligen – den 8 december – i riksdagen i anslutning till besvarandet av två interpellationer därom. I detta sammanhang framhöll utrikesministern bl. a. att regeringen ser som det väsentliga att världssamfundet upprätthåller sitt tryck på Chile att återupprätta respekten för de mänskliga rättigheterna och att den aktiva svenska Chilepolitiken kommer att fullföljas:

Vi kommer i samarbete med andra länder att upprätthålla ett starkt internationellt opinionstryck mot juntan i Chile, vi fortsätter vår humanitära hjälpverksamhet i och utanför Chile till förmån för förtryckets offer, och vi kommer även framgent att ge fristad här i landet åt chilensare som tvingas lämna sitt hemland på grund av politisk förföljelse. Bakom denna politik står en bred svensk opinion med förankring i alla partier, som önskar se en snar återgång till rättssamhälle och demokrati i Chile.

Av utrikesministerns svar framgick bl. a. även att Sverige i FN föreslagit att en fond inrättas för att ge juridiskt och ekonomiskt bistånd till förtryckets offer i Chile. När en sådan fond kommer till stånd avser regeringen lämna bidrag till denna.

Av ett interpellationssvar i riksdagen den 5 december i år angående de chilenska flyktingarnas situation framgick att Sverige under senare år tagit emot sammanlagt 7 500 flyktingar från olika länder i Latinamerika och däribland omkring 4 400 chilensare. Sverige lämnar dessutom humanitärt bistånd till det stora antal flyktingar som finns kvar i Latinamerika. För innevarande budgetår har anvisats 21 milj. kr. härför i form av bl. a. social, juridisk och medicinsk hjälp, som förmedlas av olika frivilligorganisationer.

* Förslaget antogs den 13 december 1978 av generalförsamlingens utskott för sociala, humanitära och kulturella frågor med röstsiffrorna 88–7–34.

Utskottet

Liksom i tidigare sammanhang då Chilefrågan behandlats anser utskottet det angeläget att Sverige också i fortsättningen inom FN och på andra håll verkar för att få till stånd en allt bredare internationell opinion mot det förtryck som fortgår i Chile under militärregimen. Däri ingår givetvis svenskt stöd till alla realistiska förslag om åtgärder som innebär effektiva internationella påtryckningar på Chilejuntan. Opinionsarbetet drivs främst inom Förenta nationerna och FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. I den i FN nyligen framlagda rapporten från en särskild arbetsgrupp som för första gången på ort och ställe fått tillfälle att studera tillståndet för de mänskliga rättigheterna i Chile, men som inte i sin helhet bereddes inresemöjlighet, vitsordas att de förändringar därvidlag som på senare tid skett i hög grad berott på det internationella opinionstrycket, sådant det kommit till uttryck i bl. a. FN.

Avståndstaganden från den nuvarande Chileregimen har från svensk sida flera gånger gjorts även i internationella organ som sysslar med låne- och biståndsverksamhet, nämligen inom Världsbanken, FN:s utvecklingsprogram och Interamerikanska utvecklingsbanken. Så till vida är de båda första yrkandena i motionen 1029 redan tillgodosedda.

Vad beträffar de båda övriga nu aktuella yrkandena i motionerna 1029 och 1914, som handlar om förbud mot kapitalexport till Chile och investeringar där, vidhåller utskottet sin förut uttalade ståndpunkt att ensidiga svenska säraktioner på det ekonomiska planet inte skulle få någon kännbar verkan och heller inte stå i överensstämmelse med traditionell svensk politik beträffande sanktionsåtgärder mot andra länder. Yrkandena i fråga avstyrks därför.

Mot denna bakgrund hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1977/78:1029 och motionen 1977/78:1914, yrkandet 7, såvitt detta angår Chile.

Stockholm den 12 december 1978

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Anna Lisa Lewén-Eliasson (s), förste vice talmannen Torsten Bengtson (c), Erik Adamsson (s), Anna-Lisa Nilsson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Gunnel Jonäng (c), Ingrid Sundberg (m), Sture Ericson (s), David Wirmark (fp), Karin Söder (c), Jan Bergqvist (s) och Axel Andersson (s).

*Bilaga***Förslag till resolution i Förenta nationerna angående mänskliga rättigheter i Chile, framlagt av Sverige den 6 december 1978**

(inofficiell översättning från engelskan)

Generalförsamlingen,

som betonar sitt åtagande att över hela världen främja respekt för och iakttagande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla i enlighet med grundsatserna i Förenta nationernas stadga och i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna,

som erinrar om att var och en, i enlighet med den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, har rätten till liv, frihet och personlig säkerhet och rätten att inte bli utsatt för godtycklig arrestering, frihetsberövande eller landsförvisning, för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning,

som erinrar om deklarationen om skydd för alla personer från att bli underkastade tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, enhälligt antagen i dess resolution 3452 (XXV) den 9 december 1975,

som ånyo bekräftar sitt fördömande av alla former av tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning,

som erinrar om sin resolution 32/118, genom vilken generalförsamlingen upprepade sin djupa indignation, liksom resolutionerna 3219 (XXIX), 3448 (XXX) och 31/124 vad avser situationen för de mänskliga rättigheterna i Chile,

som har i åtanke kommissionens för de mänskliga rättigheterna resolutioner 8 (XXXI), 3 (XXXII), 9 (XXXIII) och 12 (XXXIV) vilka bland annat upprättade och utvidgade mandatet för ad hoc-arbetsgruppen angående situationen för de mänskliga rättigheterna i Chile,

som med uppskattning noterar de steg som i syfte att tillämpa generalförsamlingens resolutioner 31/1124 och 32/118 tagits av kommissionen för förhindrande av diskriminering av och för skydd för minoriteter,

som har övervägt den undersökning som gjorts av den av underkommissionen för förhindrande av diskriminering och för skydd för minoriteter utsedde särskilde rapportören rörande inverkan på situationen för de mänskliga rättigheterna i Chile av skilda former av bistånd som lämnats de chilenska myndigheterna,

som tar i beaktande den särskilda roll som regionala sammanslutningar för främjande av mänskliga rättigheter kan spela i situationer då mänskliga rättigheter kränks,

som med uppskattning tar i beaktande omständigheten att i juli innevarande år medlemmar av den särskilda arbetsgruppen för första gången fick

möjlighet att besöka Chile i enlighet med sitt mandat, något som utgör ett exempel på samarbete med kommissionen för de mänskliga rättigheterna och en värdefull erfarenhet för Förenta nationerna när det gäller att behandla upprepade och flagranta kränkningar av de mänskliga rättigheterna,

som har övervägt ad hoc-arbetsgruppens och generalsekreterarens rapporter under denna dagordningspunkt liksom de synpunkter och dokument som de chilenska myndigheterna framlagt, som noterar att ad hoc-arbetsgruppen uttrycker sin uppskattning av det samarbete som de chilenska myndigheterna erbjudit den,

som också noterar att ad hoc-arbetsgruppens rapport bekräftar huvudinnehållet i dess tidigare rapporter,

som erkänner arbetsgruppens slutsatser att den nuvarande situationen på de mänskliga rättigheternas område i Chile har förbättrats jämfört med tidigare år på så sätt att fall av tortyr och misshandel liksom antalet arresteringar av politiska skäl har minskat, ett stort antal politiska fångar inte längre hålls inspärrade, inga fall år 1978 av försvunna personer har konstaterats och uttryck i pressen för ett bredare spektrum av åsikter tycks tillåtas, en utveckling som huvudsakligen bör tillskrivas det chilenska folkets och det internationella samfundets ansträngningar,

som är allvarligt oroad av arbetsgruppens slutsats att kränkningar, ofta av allvarlig natur, icke desto mindre fortsätter att ske av sådana mänskliga rättigheter som berörs i:

- (a) den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och manifesterad bland annat genom misshandel och tortyr, arrestering och fängsligt förvar av politiska skäl, vägran att låta chilensare begagna rätten att återvända och bo i sitt land, förbud mot politiska partier genom att yttrandefriheten beskärs och avsaknad av effektiva rättsmedel,
- (b) den internationella konventionen om sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och manifesterade bland annat genom förvägran av rätten till kollektivavtalsförhandlingar och strejkrätt,

som vidare är oroad över den nyligen företagna upplösningen av fackföreningar, arresteringen och förföljelsen av fackföreningsledare och -medlemmar samt kränkningar av uppnådda arbetstagar rättigheter.

som också är särskilt oroad av bristen på framsteg när det gäller att klarlägga ödet för saknade och försvunna personer, trots vädjanden från generalförsamlingen, kommissionen för de mänskliga rättigheterna, generalsekreteraren, privata institutioner och chilenska medborgare,

som därför drar slutsatsen att situationen vad beträffar de mänskliga rättigheterna i Chile rättfärdigar fortsatt oro och engagemang från det internationella samfundets sida och särskild uppmärksamhet från kommissionen för de mänskliga rättigheterna,

1. uttrycker sin fortsatta indignation över att kränkningar av mänskliga rättigheter, ofta av allvarlig karaktär, fortfar att äga rum i Chile, såsom på ett övertygande sätt fastslagits av ad hoc-arbetsgruppens rapport,

2. uttrycker också sin synnerliga oro och avsky över att de chilenska myndigheterna vägrar att ikläda sig ansvar eller att lämna redovisning för det stora antal personer som rapporteras försvunna av politiska skäl eller att företa en fullständig undersökning av fall som de gjorts uppmärksamma på,

3. uppmanar ånyo de chilenska myndigheterna att utan dröjsmål återupprätta och garantera grundläggande mänskliga rättigheter och friheter och att till fullo respektera bestämmelserna härom i de relevanta internationella avtal, till vilka Chile anslutit sig, däri inbegripet de internationella konventionerna om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och om politiska och medborgerliga rättigheter, samt att beakta den oro som uttryckts av världssamfundet,

4. uppfordrar de chilenska myndigheterna att i synnerhet

(i) upphäva undantagstillståndet, under vilket fortsatta kränkningar av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter tillåts,

(ii) återupprätta de demokratiska institutioner och konstitutionella garantier som tidigare åtnjöts av det chilenska folket,

(iii) åstadkomma ett omedelbart slut på tortyr och andra former av omänsklig eller förnedrande behandling samt att åtala och bestraffa de för sådana gärningar ansvariga,

(iv) vidta skyndsamma och effektiva åtgärder med beaktande av den djupa internationella oron över de personers öden som rapporteras som försvunna av politiska skäl och speciellt undersöka och klarlägga deras öden,

(v) upphöra med godtyckliga arresteringar och frihetsberövanden och omedelbart frige dem som fängslats av politiska skäl,

(vi) till fullo återställa rätten till *habeas corpus*,

(vii) återställa det chilenska medborgarskapet för dem som berövats detta av politiska skäl,

(viii) tillåta dem som tvingats lämna landet av politiska skäl att återvända hem och vidta lämpliga åtgärder för att underlätta deras återvändande och bosättning,

(ix) avlägsna restriktioner för politisk verksamhet och till fullo återställa föreningsfriheten,

(x) garantera de arbetarskyddsnormer som internationella avtal påkallar och till fullo återupprätta tidigare etablerade fackföreningsrättigheter,

(xi) till fullo garantera yttrandefriheten,

(xii) garantera Mapucho-indianernas och andra infödda minoriteters mänskliga rättigheter och därvid beakta deras särskilda kulturella särdrag,

5. uttrycker sin uppskattning för professor Cassesse för dennes rapport rörande inflytandet på mänskliga rättigheter av skilda former av bistånd som lämnas de chilenska myndigheterna,
6. lovordar ordföranden och övriga ledamöter av ad hoc-arbetsgruppen för deras grundliga och objektiva rapport,
7. uppmanar kommissionen för mänskliga rättigheter att fortsätta att noga uppmärksamma situationen i Chile och att i detta syfte
 - (a) i samråd med ordföranden i ad hoc-arbetsgruppen och bland gruppens nuvarande ledamöter utse en särskild rapportör rörande tillståndet för de mänskliga rättigheterna i Chile, vilken bör avge rapport till kommissionen för mänskliga rättigheter och till generalförsamlingen, och utforma dennes uppdrag på grundval av generalförsamlingens resolution 8 (XXXI) den 27 februari 1975, vari ad hoc-arbetsgruppens mandat fastställdes,
 - (b) vid kommissionens trettiofemte session överväga det mest effektiva sättet för att bringa klarhet i saknade och försvunna personers öde i Chile under hänsynstagande till de åsikter i denna fråga som kommit till uttryck i ad hoc-arbetsgruppens rapport,
8. uppfordrar de chilenska myndigheterna att samarbeta med den särskilde rapportören,
9. uppmanar kommissionen för mänskliga rättigheter att till generalförsamlingens trettiofjärde möte genom det ekonomiska och sociala rådet framlägga en lägesrapport om de åtgärder som vidtagits i enlighet med denna resolution.